

KANDIDAT

2032

PRØVE

JUR402 1 Prosess og strafferett

Emnekode	JUR402
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	05.06.2026 07:00
Sluttid	05.06.2026 13:00
Sensurfrist	--
PDF opprettet	05.06.2026 14:15

Skoleeksamen

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
☒	Generell informasjon	Skjema
1	Oppgave 1	Langsvar
2	Oppgave 2	Langsvar

☒ **Generell informasjon**

Begge oppgavene skal besvares. Det legges til grunn at kandidatene bruker inntil 1/3 av tiden på del I og 2/3 på del II.

Kristiansand 5. juni 2026

Kursansvarlig
Asbjørn Strandbakken
Professor dr. jur.

Merknader: Fritekst etter henvisninger i Lovdata i eksamensmodus er **IKKE** tillatt på eksamen

Tillatte hjelpemidler: Lovdata.no i eksamensmodus

Kan besvarelsen brukes til undervisningsformål?

☒ Ja

☐ Nei

Knytte håndtegninger til denne oppgaven?
Bruk følgende kode:

8 5 7 8 9 1 3

1 Oppgave 1

Peder Ås bor på et småbruk i Lillevik. Han har i mange år arbeidet som profesjonell travhesttrener, som innebærer at han hjemme på gården sin har det daglige ansvaret for et antall travhester. På det nåværende tidspunktet er han trener for 2 hester eid av andre og 2 hester som han er medeier i.

Mange av hestene som Peder har trent opp gjennom årene har vært eid av Stall Kirkerud AS, som eier og finansierer opptrening av travhester. Marte Kirkerud er majoritetseier og styreleder i selskapet. I februar 2026 kommer Peder i dialog med Marte om å overta treningen av den lovende 1 år gamle varmblodstraveren *Ildfot*. Peder har veldig tro på denne travhesten, og ser for seg å tjene gode penger over de neste årene på å være trener. I en e-post den 25. februar 2026, like før Marte skal reise på en to uker lang ferietur, uttrykker Marte at «det blir du som skal trene Ildfot, Peder, den er grei, vi får komme tilbake til avtaledetaljene når jeg kommer tilbake fra ferie». Den 28. februar sender hun så en ny e-post hvor hun skriver at hun etter nærmere vurdering har kommet til at en annen trener også er høyaktuell. Peder besvarer e-posten med at slik han ser det, har de allerede en avtale om at han skal trene Ildfot.

I begynnelsen av mars 2026 må Ildfot avlives etter en ulykke. Et lokalt entreprenørfirma, Holm Maskin AS – eid og drevet av Lars Holm – drev med sprengningsarbeider i nærheten av den stallen hvor Ildfot da oppholdt seg, og hesten ble så skremt av en særskilt høy sprengladning at den prøvde å hoppe over et gjerde, med betydelige skader som resultat.

Peders syn er at Holm Maskin kan lastes for det inntrufne. Ifølge Peder hadde de benyttet uforsvarlig kraftige sprengladninger så nærme stallanlegget, og firmaets ledelse var fullt klar over at det dreide seg om et stallanlegg for flere verdifulle travhester. Peder har et dårlig forhold til firmaet og til eier Lars Holm fra tidligere, etter at de hadde utført grunnarbeider med utilfredsstillende resultater hjemme på hans gård.

Peder oppfordrer Marte til å kreve en klekkelig erstatning av Holm Maskin, men Marte kvier seg for dette, da hun ser for seg at det da må tas ut søksmål. Peder bestemmer seg for at Lars Holm ikke skal få slippe unna denne gangen. Etter en innledende runde med søksmålsvarsel og svar mellom partenes advokater, jf. tvisteloven § 5-2, tar Peder den 7. mai 2026 ut søksmål mot Holm Maskin for Storevik tingrett (som har Lillevik i sin rettskrets). I søksmålet krever han 400 000 kroner i erstatning for økonomisk tap. Han viser til de inntektene i form av honorar og premiepenger som han sannsynligvis ville dratt inn som trener av en så lovende varmblodstraver som Ildfot.

I sitt tilsvare avviser Holm Maskin ethvert erstatningsansvar. Holm Maskin krever også saken avvist med grunnlag i tvisteloven § 1-3. Holm Maskin viser på dette punktet til at Peder hverken var eier eller trener av hesten Ildfot på det tidspunktet ulykken skjedde, og han har derfor ingenting med å anlegge et søksmål som dette. I tillegg kommer at anførselene hans om fremtidig økonomisk tap fremstår spekulative, og det kan ikke være adgang til å anlegge søksmål om slike hypotetiske fremtidige forhold.

I den påfølgende prosesskrivutvekslingen hevder Peder at e-postutvekslingen mellom ham og Marte fra februar 2026 innebar en bindende avtale om at han skulle overta som trener for Ildfot, og han hevder at dette må tingretten legge til grunn ved prøvingen av avvisningsspørsmålet. Samtidig erkjenner han at hans erstatningskrav avhenger av at han og Marte hadde en bindende avtale om at han skulle overta som trener for Ildfot.

Tingrettsdommeren i saken vurderer at ut ifra de fremlagte saksdokumentene kan det ikke legges til grunn som sannsynliggjort at Peder og Marte allerede hadde inngått en slik bindende avtale

som Peder hevder. Tingrettsdommeren er usikker på om det uansett må legges til grunn ved vurderingen av avvisningsspørsmålet at slik bindende avtale var inngått.

Skal søksmålet fra Peder Ås avvises?

Skriv ditt svar her...

Saken gjelder søksmål om erstatning for økonomisk tap som følge av avlivingen av hesten Ildfot.

Twisten står mellom Peder Ås (heretter "Peder") og Holm Maskin AS (heretter "Holm Maskin").

Peder har ved stevning av 7. mai 2026 tatt ut søksmål for Storevik tingrett mot Holm Maskin med krav om erstatning for fremtidig økonomisk tap som følge av avlivingen av hesten Ildfot. Det hevdes at Holm Maskin kan lastes for avlivingen.

Holm Maskin bestrider søksmålet og krever saken avvist under henvisning til at Peder ikke har rettslig interesse i søksmålet.

Spørsmålet er om Peder har rettslig interesse i søksmålet mot Holm Maskin.

Det rettslige grunnlaget er lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) § 1-3.

Tvisteloven § 1-3 lyder slik:

"(1) Det kan reises sak for domstolene om rettskrav.

(2) Den som reiser saken, må påvise et reelt behov for å få saken avgjort overfor saksøkte. Dette avgjøres ut fra en samlet vurdering av kravets aktualitet og partenes tilknytning til det."

Bestemmelsen oppstiller de alminnelige søksmålsbetingelser, som stikkordsmessig kan angis som rettskrav, aktualitet og tilknytning. De tre søksmålsbetingelser sammenfattes i termen rettslig interesse, som er en rettslig standard. Tvisteloven § 1-3 viderefører tvistemålsloven §§ 53 og 54, i all hovedsak uten tilsiktede realitetsendringer.

Når det skal tas stilling til om de alminnelige søksmålsbetingelser er oppfylt, oppstår det spørsmål om, og i tilfelle i hvilken utstrekning, saksøkerens pretensjoner om sakens materielle side skal legges til grunn. Dette er avklart i rettspraksis. I HR-2021-417-P (Acer I, avsnitt 176) gis følgende oppsummering:

"Ved avgjørelsen av om søksmålsvilkårene er oppfylt, skal det saksøkeren hevder – pretenderer – om realiteten i hovedsaken legges uprøvd til grunn. Det samme gjelder pretensjoner om forståelsen av de rettsregler saksøkeren mener avgjør kravet. [...] Derimot skal domstolene fullt ut prøve faktum og jus som er avgjørende for om søksmålsbetingelsene er oppfylt."

Tilsvarende er lagt til grunn i senere avgjørelser, se eksempelvis HR-2026-781-A (avsnitt 36).

I tråd med disse synspunkter skal det ved avgjørelsen av om Peder har rettslig interesse i nærværende søksmål, legges uprøvd til grunn at han vil få medhold i sakens realitet. Det innebærer blant annet at tingrettsdommeren må legge til grunn at det er inngått en bindende avtale mellom Peder og Marte Kirkerud og at Peder vil få medhold i sitt erstatningskrav. Hvorvidt det reelt sett foreligger en gyldig og bindende avtale og om han får medhold i sitt krav, beror på en eventuell senere realitetsbehandling av saken.

Jeg går nå over til å drøfte om søksmålsbetingelsene er oppfylt.

Den første søksmålsbetingelsen er at saken må gjelde et "rettskrav", se tvisteloven § 1-3 (1). Dette er et krav til søksmålsgjenstanden. Ordlyden indikerer at saken må omhandle et krav som er underlagt rettslig regulering. Dette er da også lagt til grunn i rettspraksis og forarbeider, se HR-2023-1044-A (Beiarn og Bardu, avsnitt 56) med videre henvisninger. Vurderingstemaet er om det foreligger "et nærmere definert og omtvistet rettsspørsmål mellom sakens parter som avgjøres ut fra rettsregler", se HR-2021-417-P (Acer I, avsnitt 122) og HR-2022-883-A (avsnitt 55).

Nærværende sak gjelder spørsmål om erstatning for økonomisk tap. Spørsmålet er av utpreget rettslig karakter. Et erstatningskrav som det foreliggende avgjøres ut fra alminnelige deliktserstatningsrettslige regler og er således underlagt rettslig regulering. Videre er kravet bestridt av Holm Maskin, hvilket innebærer at kravet er omtvistet. Dette tilsier at en står overfor et rettskrav.

At kravene fremstår som "spekulative" i Holm Maskins øyne, endrer ikke deres karakter av å være rettskrav. Hvorvidt det ville ha foreligget et inntektstap, beror på bevissituasjonen bedømt i lys av erstatningsrettslige regler, noe som hører til den eventuelle realitetsbehandlingen av saken.

Søksmålsbetingelsen er oppfylt.

Den andre søksmålsbetingelsen er at saksøker må ha et "reelt behov" for å få saken avgjort, se tvisteloven § 1-3 (2) første punktum. Dette er et krav til søksmålssituasjonen, herunder kravets aktualitet, jf. annet punktum. Aktualitetskravet innebærer at det må være et "reelt behov for rettsavklaring", se HR-2021-417-P (Acer I, avsnitt 121) og HR-2023-1901-A (avsnitt 59). Det avgjørende er ifølge forarbeidene hvilke rettsvirkninger som vil følge av en dom i saksøkers favør.

Peder er etter det opplyste en profesjoell travhesttrener som må anses for å ville trent hesten Ildfot og dermed brakt inn en fortjeneste i den forbindelse. Derav kravet om erstatning for fremtidige inntekter. En dom i Peders favør vil berettigede ham på en erstatning på 400 000 kroner. Det vil i tilfelle ha en klar økonomisk betydning for ham, hvilket tilsier at behovet for avklaring er aktuelt og dermed reelt.

Holm Maskin hevder som nevnt at anførselene om fremtidige tap fremstår som spekulative. Dette kan tolkes som en anførsel om manglende aktualitet, nærmere bestemt at søksmålet gjelder et fremtidig forhold, og at det derfor ikke er tilstrekkelig aktuelt.

Det klare utgangspunkt er at det må foreligge en rettsusikkerhet som saksøkeren har behov for å avklare *nå*. Med andre ord må det ikke være tale om et fremtidig rettsspørsmål der det ennå ikke er et reelt behov for avklaring, jf. HR-2023-1044-A (Beiarn og Bardu, avsnitt 71).

Slik saken ligger an, fremstår det som unaturlig å anse nærværende søksmål for å gjelde et fremtidig rettsspørsmål. Hesten Ildfot er død, og kravet om erstatning vil verken få mer eller mindre aktualitet etter hvert som tiden går. I alle tilfeller vil en dom ha direkte betydning for Peders økonomiske stilling. Dessuten vil det innebære en avklaring av den prejudisielle avtale, hvilket influerer Peders rettslige stilling.

På denne bakgrunn anses behovet for rettsavklaring som tilstrekkelig aktuelt.

Søksmålsbetingelsen er oppfylt.

Den tredje søksmålsbetingelsen er at "[d]en som reiser saken" må ha et reelt behov for å få kravet avgjort "overfor saksøkte". Dette er et krav om

partstilknytning. I dette ligger at det må foreligge tilstrekkelig tilknytning til søksmålsgjenstanden hos den som fremmer kravet (aktiv søksmålskompetanse), og hos den som kravet er rettet mot (passiv søksmålskompetanse), se HR-2023-1901-A (avsnitt 69). Vurderingstemaet er om saksøkeren har et "beskyttelsesverdig behov for å få dom overfor saksøkte", se HR-2021-417-P (Acer I, avsnitt 121).

Nærværende sak er av privatrettslig karakter. I privatrettslige forhold vil saksøkeren ha tilstrekkelig tilknytning til kravet når søksmålet gjelder saksøkerens egen rett eller plikt overfor saksøkte, det vil si når saksøkeren påstår seg materielt forpliktet eller berettiget overfor saksøkte, se Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 365. Jf. også HR-2026-781-A (avsnitt 35). Samtidig vil saksøkte som den klare hovedregel anses for å ha tilstrekkelig tilknytning til søksmålsgjenstanden, ettersom vedkommende er den saksøker hevder seg materielt forpliktet eller berettiget overfor.

Peder hevder å ha et erstatningskrav mot Holm Maskin. Kravet gjelder hans egen rettsposisjon i forhold til Holm Maskin. Med andre ord er det tale om et krav som gjelder saksøkerens egen rett overfor saksøkte, hvilket taler klart for at så vel den aktive som den passive søksmålskompetanse er til stede.

Holm Maskin påpeker at Peder verken var eier eller trener av Ildfot på det tidspunkt ulykken som medførte avliving, skjedde. I forlengelsen av det anføres det at Peder "har ingenting med å anlegge et søksmål som dette". Dette tolkes som en anførsel om manglende partstilknytning.

Som nevnt foran, gjelder søksmålet Peders egen rett overfor Holm Maskin. Dette er etter gjeldende rett tilstrekkelig for å påvise partstilknytning. Selv om søksmålet kan sies å berøre Marte Kirkeruds eller Stall Kirkerud AS' rett overfor Holm Maskin, har det først og fremst tilknytning til Peder og hans rettslige stilling, idet rettskravet er et personlig erstatningskrav.

Etter dette anses Peder for å ha tilstrekkelig partstilknytning.

Søksmålsbetingelsene er oppfylt.

Peder har følgelig rettslig interesse i søksmålet.

Konklusjon: Søksmålet skal ikke avvises.

Ord: 1235

**Knytte håndtegninger til denne
oppgaven?**
Bruk følgende kode:

7 1 9 9 4 3 5

2 Oppgave 2

Fredag 28. april 2023 skjedde det en alvorlig trafikkulykke i Lillevik. Peder Ås var sjåfør i en minibuss som 9 russ i Lillevik hadde kjøpt for å bruke under russefeiringen. På vei til Storevik kjørte minibussen av veien på en relativ rett strekning i en 80 km/t-sone hvor det var en svak kurve mot sør. Bussen traff autovernet og havnet delvis ut i et vann langs veien. Alle som var med i bussen ble skadet i ulykken. Det gikk verst ut over Lars Holm som ble alvorlig skadet med kompliserte brudd, som medførte 6 ukers opphold på sykehus, og deretter overføring til en rehabiliteringsavdeling. I januar 2024 slet han fortsatt med fysiske ettervirkninger etter ulykken, men legene hadde sagt at dette ville forsvinne helt etter hvert.

Etterforskningen av ulykke viste at minibussen hadde hatt stor fart i ulykkesøyeblikket. En rettsoppnevnt sakkyndig fra biltilsynet hadde foretatt oppmålinger på stedet. Ut fra både spor, skader på bilen og autorvernet anslo han at farten på ulykkestidspunktet var minst 120 km/t. Dessuten viste blodprøver av Peder Ås spor av både narkotika og alkohol tilsvarende 0,89 i promille. Analysen var foretatt av Statens retts toksikologiske institutt.

Førerretten til Peder Ås ble midlertidig tilbakekalt og førerkortet tatt fra han jf. vtrl. § 33 nr. 3. Da Peder Ås ikke samtykket i det midlertidige tilbakekallet og beslaget ble saken oversendt tingretten. Tingrettsdommer Ole Olsen fikk saken forelagt for seg. Han studerte de fremlagte dokumentene fra påtalemyndigheten inngående. Peder Ås forklarte i retten at farten ikke kunne vært over 85 km/t på ulykkestidspunktet, og han mente at han på ingen måte hadde vært påvirket under kjøringen. Det måtte ha skjedd en forveksling av prøvene under analysen. Tingrettsdommer Ole Olsen fant at Peders forklaring ikke kunne legges til grunn, sett i lys av opplysninger som fremkom av etterforskningsdokumentene. Han fant derfor at det var skjellig grunn til å mistenke Peder Ås for en handling som kunne medføre midlertidig tap av førerretten.

Ole Olsen fastsatte lengstetiden for beslag til 6 måneder. Etter 6 måneder ble spørsmålet om fortsatt tap av førerretten på nytt forelagt Olsen. Han fikk forelagt tidligere dokumentasjon og nye etterforskningsdokumenter som var kommet til siden sist rettsmøte. Ut fra Peder Ås sin forklaring og de nye dokumentene, kom han til at mistanken var styrket og at beslaget skulle opprettholdes i ytterligere 6 måneder. Forsvareren til Peder Ås fant etter dette at det var lite hensiktsmessig å begjære spørsmålet prøvd på nytt igjen, før en eventuell hovedforhandling. Tiden som politiet holdt førerkortet i beslag, ville uansett komme til fradrag i inndragstiden som eventuelt ble fastsatt ved avgjørelsen av straffesaken.

I mars 2026 tok statsadvokaten ut tiltale mot Peder Ås for overtredelse av strl. § 280 om uaktsom forvoldelse av betydelig skade overfor Lars Holm. Forholdet var beskrevet slik i tiltalebeslutningen:

«ved at han 28. april 2023 ved 23.30 tiden kjørte i minst 120 km/t på Lilleviksveien mens han var påvirket av alkohol eller annet berusende middel tilsvarende 0,89 promille, kjørte av veien og påførte Lars Holm betydelig skade.»

Saken ble berammet til 4.-5.mai 2026 i Lillevik tingrett. Retten ble satt med Ole Olsen som fagdommer sammen med to meddommere. Det ble i bevisoppgaven oppgitt at påtalemyndigheten ville føre følgende vitner: den sakkyndige fra biltilsynet, fornærmede Lars Holm som satt i passasjer sete fremme i minibussen, samt fire av passasjerene som satt bak i bussen. En annen passasjer, Ole Vold, hadde omkommet i en trafikkulykke våren 2024. Politiet hadde imidlertid opptatt forklaring av han om kjøringen. Han hadde blant annet uttalt at han hadde vært redd under kjøringen da det gikk «vanvittig fort». I bevisoppgaven fremgikk det at påtalemyndigheten ønsket å lese opp denne forklaringen. I tillegg skulle Marte Kirkerud og Mona Lid føres som vitner. De hadde ikke vært passasjerer på den aktuelle turen, men skulle vitne om andre erfaringer de hadde med Peder Ås som sjåfør som ofte hadde hatt preg av total mangel på respekt for så vel fartsgrenser som bruk av rusmidler i tilknytning til kjøringen.

Ved hovedforhandlingens start anførte forsvareren til Peder Ås at saken måtte avvises. Det var over tre år siden ulykken fant sted. Å fremme en sak så lang tid etter at hendelsen ville krenke grunnleggende rettsstatsprinsipper. Aktor bestred at lang saksbehandlingstid kunne medføre avvisning, selv om han erkjente at saken ved en glipp hadde blitt liggende uten aktivitet i 18 måneder.

Videre protesterte forsvarer på rettens sammensetning. Ole Olsen hadde som dommer allerede tatt stilling til skyldspørsmålet ved avgjørelsene om beslag av førerkortet, og gjennom dette hadde han fått innsikt i saken som stred med grunnleggende prinsipper om hvordan bevisføringen skal gjennomføres.

Forsvareren protesterte også på vitneførselen. Han bestred at det var anledning til å lese opp vitneforklaringen til Ole Vold. Og Marte Kirkerud og Mona Lids forklaringer hadde ingen ting med saken å gjøre. Aktor mente at det var adgang til å lese opp Volds forklaringene i et tilfelle som dette, og bestred også at Kirkerud og Lids forklaringer måtte avskjæres. Forsvareren mente for øvrig at det var helt uforsvarlig å bygge sakkyndighetsvurderingen bare på en sakkyndig, og begjærte oppnevnt ytterligere sakkyndige som kunne vurdere hvilken fart bilen hadde hatt på ulykkestidspunktet. Saken måtte derfor utsettes til det var gjennomført nye sakkyndige vurderinger. Aktor viste på sin side til at den sakkyndige var en anerkjent fagpersoner, og forsvareren hadde i over to år vært kjent med at den sakkyndige vil ha sentral plass i bevisførselen. Han bestred at det var rettslige grunnlag for utsettelse av saken.

Aktor ønsket imidlertid å endre tiltalen slik at retten også måtte domfelle for overtredelse av vtrl. § 3 og § 22 første ledd. Ved en glipp hadde disse bestemmelsen falt ut av tiltalebeslutningen slik den var forkynt for tiltalte, men både tiltalte og forsvareren måtte skjønne at det forhold som var beskrevet i tiltalebeslutningen også ble rammet av disse bestemmelsene. Forsvareren tok sterk avstand fra at man kunne foreta noen slike endringer av tiltalebeslutningen helt på tampen av en prosess som hadde pågått alt for lenge. Etter forsvarerens innlegg kom aktor på at det også var grunnlag for å ta inn overtredelse av vtrl. § 6 andre ledd i tiltalen. Forsvareren protesterte og var målløs av hvor fritt aktor mente man kunne forholde seg til en tiltalebeslutning.

Ta stilling til de problemstillinger som reises i oppgaven.

Skriv svaret ditt her. Endringer blir lagret automatisk.

Saken reiser en rekke straffeprosessuelle problemstillinger. Det vil i det følgende tas stilling til disse enkeltvis.

Fremme av saken

Peder Ås (heretter benevnt "Peder") krever ved sin forsvarer at saken må avvises. Det anføres at fremme av saken tre år etter gjerningstidspunktet vil krenke grunnleggende rettsstatsprinsipper.

Spørsmålet er om saken skal avvises fordi den ble fremmet tre år etter gjerningstidspunktet.

Det rettslige grunnlaget er lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6.

Innledningsvis nevnes at avvisningsspørsmålet kan avgjøres under hovedforhandling, jf. straffeprosessloven § 285.

EMK artikkel 6 nr. 1 gir siktede krav på en rettferdig rettergang "innen rimelig tid". Det samme følger av Grunnloven § 95 første ledd første punktum, som presumeres å ha det samme innhold som EMK-bestemmelsen, jf. HR-2016-225-S (avsnitt 15).

Kravet om en rettferdig rettergang "innen rimelig tid" innebærer dels at saksbehandlingstiden totalt sett ikke må være urimelig lang, dels at det ikke må være urimelig lang liggetid i saken, det vil si tid uten noen aktivitet overhodet, se Den europeiske menneskerettsdomstols (EMD) avgjørelse *Bunkate mot Nederland*.

I lys av rettspraksis må det antas at en saksbehandlingstid på tre år ligger godt innenfor hva EMD har akseptert. Se HR-2016-225-S (avsnitt 30) med videre henvisninger. Jeg antar på bakgrunn av dette at den totale saksbehandlingstid i nærværende sak, vel tre år, ikke i seg selv innebærer et konvensjonsbrudd.

Det sentrale blir dermed om sakens inaktivitet i 18 måneder (liggetid) innebærer en krenkelse av retten til en rettferdig rettergang innen rimelig tid.

Rt. 2014 s. 691 gjaldt et tilfelle hvor den totale saksbehandlingstid ligger nær den totale saksbehandlingstid i nærværende sak. Saksbehandlingstiden var der to år og åtte måneder. Høyesterett fastslo at det skulle mer til enn åtte måneder liggetid for å påvise et konvensjonsbrudd, se avsnitt 29. Avgjørelsen

er fulgt opp i blant annet HR-2016-225-S (avsnitt 32), hvor det samtidig uttales at det i høyesterettspraksis ikke finnes eksempler på konvensjonsbrudd ved en liggetid som understiger ett år.

I *Bunkate mot Nederland* kom EMD til at en liggetid på 15 måneder utgjorde en krenkelse av retten til en rettferdig rettergang innen rimelig tid. Praksis fra Høyesterett indikerer at en liggetid av en slik varighet i seg selv innebærer et konvensjonsbrudd, se omtalen av EMDs avgjørelse i Rt. 2005 s. 1210 (avsnitt 16). Det antas på denne bakgrunn at en liggetid på 18 måneder i denne saken, hvor den totale saksbehandlingstid er tre år, også utgjør et brudd på retten til en rettferdig rettergang innen rimelig tid.

Den 18 måneder lange liggetid anses etter dette for å krenke retten til en rettferdig rettergang innen rimelig tid etter EMK artikkel 6 nr. 1.

Implikasjonen er ikke at saken avvises, slik Peder anfører ved hans forsvarer. Konvensjonsbruddet skal kompenseres ved eventuell straffereduksjon, se EMK artikkel 13, jf. Rt. 2005 s. 1210 (avsnitt 17).

Konklusjon: Det foreligger en krenkelse av EMK artikkel 6 som medfører straffereduksjon.

Inhabilitet

Peder har ved sin forsvarer protestert mot rettens sammensetning. Det er vist til at tingrettsdommer Ole Olsen tidligere har tatt stilling til skyldspørsmålet ved avgjørelser om førerkortbeslag.

Spørsmålet er om tingrettsdommer Ole Olsen er inhabil til å behandle saken.

Det rettslige grunnlaget er lov om domstolene (domstoloven) § 108.

En sentral del av retten til en rettferdig rettergang etter EMK artikkel 6 nr. 1 og Grunnloven § 95 første ledd er at domstoler skal være upartiske. Domstolloven gir nærmere regler om dommeres habilitet, som er satt til å ivareta hensynet til upartiskhet. Den aktuelle bestemmelse er i dette tilfellet domstolloven § 108, idet ingen av de automatiske inhabilitetsgrunner i § 106 får anvendelse.

Domstolloven § 108 første punktum fastsetter at ingen kan være dommer når det foreligger "særegne omstendigheter" som er "skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet". Bestemmelsen må tolkes i lys av retten til en rettferdig rettergang ved en upartisk og uavhengig domstol etter EMK artikkel 6 nr. 1, se Rt. 2010 s. 759 (avsnitt 13).

Praksis fra EMD gir anvisning på en toleddet vurdering, som består dels av en subjektiv test og dels av en objektiv test. Ved den subjektive test er det dommerens personlige overbevisning, interesser og forutinntatthet som blir vurdert. Under den objektive testen er det avgjørende om det foreligger konkrete omstendigheter som gir grunn til å frykte at dommeren ikke er upartisk, jf. Rt. 2013 s. 1791 (avsnitt 21).

Faktum gir ingen indikasjon på at tingrettsdommer Ole Olsen subjektivt sett ikke er i stand til å treffe en upartisk avgjørelse. Det legges derfor til grunn at han ikke er inhabil av subjektive grunner, og spørsmålet blir hvorledes forholdet er å bedømme under den objektive testen.

Vurderingstemaet etter den objektive testen er om særlige omstendigheter i saken etter en objektiv målestokk gir omverdenen rimelig grunn til å tvile på at dommeren er upartisk, se HR-2016-2311-P (avsnitt 15). Ved vurderingen skal det legges vekt på om det er reist en inhabilitetsinnsigelse, jf. domstolloven § 108 andre punktum og blant annet HR-2020-2079-P (avsnitt 19).

De anførte særlige omstendigheter er her tingrettsdommer Ole Olsens tidligere befatning med saken.

Den klare hovedregel er at en dommers tidligere befatning med sakskomplekset og partene ikke medfører inhabilitet, se HR-2020-1333-A (avsnitt 47). Bakgrunnen for dette er at en dommer forutsettes å normalt kunne revurdere sin oppfatning av en sak på bakgrunn av nytt materiale, se Rt. 2012 s. 871 (avsnitt 17).

Hovedregelen må fravikes i enkelte tilfeller. Dette omfatter tilfeller hvor dommeren har tatt stilling til faktiske omstendigheter som er sentrale også i den etterfølgende saken, eller dersom dommeren har uttalt seg om en parts troverdighet eller karaktertrekk, jf. HR-2020-196-U (avsnitt 17).

Det sistnevnte unntakstilfelle vil foreligge om den dommer som treffer en avgjørelse ut fra kriteriet "skjellig grunn", samtidig gir uttrykk for sin vurdering av troverdigheten av tiltaltes forklaring, se til illustrasjon Rt. 1994 s. 1281.

Etter det opplyste fant tingrettsdommer Ole Olsen at Peders forklaring "ikke kunne legges til grunn", sett i lys av sakens øvrige dokumenter. Det kan muligens i den tilgrunnliggende bevisvurdering ligge at Peders forklaring var lite troverdig. Men dette fremgår ikke klart, og det er ingen holdepunkter for at tingrettsdommer Ole Olsen i kjennelsen ga uttrykk for hvilken lit han festet til Peders forklaring. Når det ikke er angitt at tingrettsdommer Ole Olsen foretok seg noe utover en ren bevisvurdering vedrørende kriteriet "skjellig grunn", medfører ikke hans tidligere bevisvurdering alene inhabilitet.

Det er imidlertid slik at den som treffer en avgjørelse som innebærer konstatering av skjellig grunn til mistanke, herunder kjennelse om

fører kortbeslag, og konstaterer *kvalifisert* mistanke, anses som inhabil. Dette er lagt til grunn i blant annet Rt. 1997 s. 89.

Ifølge faktum kom tingrettsdommer Ole Olsen til at "mistanken var styrket". Dette skjedde etter at det i en tidligere kjennelse var konstatert skjellig grunn til mistanke. En må da kunne legge til grunn at det ble konstatert kvalifisert mistanke, utover hva som i alminnelighet kreves ved avgjørelser om kriteriet "skjellig grunn". Dette taler klart for å anse tingrettsdommer Ole Olsen som inhabil.

Det er dessuten reist en inhabilitetsinnsigelse, som må tillegges vekt i retning av inhabilitet.

På denne bakgrunn anses tingrettsdommer Ole Olsen som inhabil til å behandle saken.

Det tilføyes at inhabilitet trolig også kan begrunnes i den bevisvurdering som ble foretatt da den andre kjennelsen om førerkortbeslag ble avsagt. På det tidspunkt var saken bedre opplyst og vurderingstemaene i større grad sammenfallende med de aktuelle vurderingstemaer ved spørsmålet om domfellelse.

Tingrettsdommer Ole Olsen må etter dette vike sete. Hvis han til tross for sin inhabilitet avsier dom i saken, foreligger det en saksbehandlingsfeil som utgjør en absolutt opphevelsesgrunn, jf. straffeprosessloven § 343 andre ledd nr. 3.

Konklusjon: Tingrettsdommer Ole Olsen er inhabil.

Opplesing av politiforklaring

Påtalemyndigheten ønsker å lese opp forklaring som ble avgitt av Ole Vold, et vitne som forut for hovedforhandling avgikk med døden. Peder bestrider ved

sin forsvarer at det er adgang til slik opplesing.

Spørsmålet er om det er adgang til å lese opp Ole Volds forklaring.

Det rettslige grunnlaget er straffeprosessloven § 297 og EMK artikkel 6.

Utgangspunktet i norsk rett er at en part kan føre de bevis han selv ønsker, jf. Rt. 1990 s. 1008 (s. 1010). Dette følger av prinsippet om fri bevisføring. I medhold av den frie bevisføringsrett kan påtalemyndigheten som et utgangspunkt føre politiforklaringen som bevis. Bevisavskjæring krever en særskilt hjemmel, jf. HR-2025-974-A (avsnitt 19).

Under hovedforhandling i en straffesak gjelder prinsippet om muntlighet og bevisumiddelbarhet, se straffeprosessloven § 278 første og andre punktum. Vitner skal derfor som hovedregel forklare seg muntlig under hovedforhandlingen, se straffeprosessloven § 296 første ledd første punktum.

Straffeprosessloven § 297 gir adgang til opplesing av en forklaring som et vitne tidligere har avgitt i saken, når vedkommende ikke er til stede under hovedforhandlingen. Etter bestemmelsen kan opplesing bare skje såfremt muntlig avhør ikke er mulig eller ville medføre uforholdsmessig ulempe eller utgift.

Bestemmelsen må tolkes i lys av retten til en rettferdig rettergang etter EMK artikkel 6 nr. 1, herunder retten til krysseksaminasjon etter EMK artikkel 6 nr. 3. EMK artikkel 6 nr. 3 gir siktede rett til å avhøre eller la avhøre vitner som blir ført mot ham. Denne rett setter skranker for adgangen til å lese opp vitneforklaringer, herunder politiforklaringer.

Ved EMDs avgjørelse i *Al-Khawaja og Tahery mot Storbritannia* ble det oppstilt tre vurderingskriterier som må anvendes ved stillingtaken til om en

forklaring kan oppleses. Med det ble det gitt anvisning på en treleddet test, som kalles Al-Khawaja-testen. Denne testen er sammenfattet slik i *Schatschaschwili mot Tyskland* (avsnitt 107):

«The Court must examine

- i. whether there was a good reason for the non-attendance of the witness and, consequently, for the admission of the absent witness's untested statements as evidence (ibid., §§ 119-25);
- ii. whether the evidence of the absent witness was the sole or decisive basis for the defendant's conviction (ibid., §§ 119 and 126-47); and
- iii. whether there were sufficient counterbalancing factors, including strong procedural safeguards, to compensate for the handicaps caused to the defence as a result of the admission of the untested evidence and to ensure that the trial, judged as a whole, was fair (ibid., § 147).»

Det må først tas stilling til om det er en god grunn ("good reason") til at vitnet ikke er til stede under hovedforhandlingen, og dermed for opplesing av vedkommendes forklaring, jf. HR-2025-974-A (avsnitt 26).

Praksis fra EMD viser at et vitnes død er en god grunn til fravær, se eksempelvis *Štefančič mot Slovenia* (avsnitt 37), jf. Rt. 2013 s. 1412 (avsnitt 17). Ettersom Ole Vold er død, foreligger det en god grunn til at han ikke møtte opp til hovedforhandlingen.

Normalt avkreves myndighetene iverksettelse av alle rimelige tiltak ("all reasonable efforts") for å sikre vitnets fremmøte til hovedforhandlingen. Myndighetene kan klart nok ikke besørge Ole Volds gjenoppstandelse og kan derfor ikke lastes for hans fravær.

Det andre elementet i Al-Khawaja-testen er om domfellelsen bare eller i avgjørende grad vil være basert på vitneforklaringen, jf. HR-2025-974-A (avsnitt 26). Uttrykket avgjørende ("decisive") skal forstås som et krav om at det er tale om så betydningsfulle eller viktige bevis at de er egnet til å avgjøre sakens utfall, jf. Rt. 2013 s. 1412 (avsnitt 22).

I *Strassenmeyer mot Tyskland* (avsnitt 70) presiserer EMD at Al-Khawaja-testen aktualiseres også der hvor en forklaring bærer betydelig vekt ("significant weight").

Ole Volds forklaring inngår som én av syv vitneforklaringer. De andre forklaringer avgis av fire av passasjerene som satt bak i bussen, fornærmede Lars Holm, og Marte Kirkerud og Mona Lid. Det at det finnes andre forklaringer i saken, kan tilsi at Ole Volds forklaring ikke er avgjørende eller har betydelig vekt.

Samtidig er det opplyst at Ole Volds forklaring på et eller annet tidspunkt ble nedtegnet. Nedtegningen må ha skjedd før eller tidlig i 2024, ettersom han omkom våren 2024. Ettersom gjerningstidspunktet er våren 2023, må politiforklaringen anses for å tjene som et tidsnært bevis. Dette tilsier at forklaringen i alle fall har betydelig vekt.

Ole Vold forklarte at han var redd under tiltaltes kjøring og at det gikk "vanvittig fort". Dette er forhold som har betydning for vurderingen av tiltaltes (u)aktsomhet, herunder også med hensyn til den betydelige skade som ble forvoldt. Også dette taler for å anse forklaringen for å bære betydelig vekt.

Når det må antas at også andre vitner vil forklare det samme, svekkes imidlertid vekten av dette argument.

Samlet sett er det noe tvilsomt om en står overfor et bevis med betydelig vekt. Rent språklig leder ordet "betydelig vekt" ("significant weight") tanken hen mot vekt som kan ha betydning for sakens utfall. Antatt en slik forståelse, legges det til grunn at Ole Volds vitneforklaring har betydelig vekt.

Det tredje elementet i Al-Khawaja-testen består av en vurdering av om det foreligger faktorer som i tilstrekkelig grad veier opp for tiltaltes manglende krysseksaminasjon, jf. HR-2025-974-A (avsnitt 29). Dette beror på en helhetsvurdering.

Hvor mye som kreves av balanserende faktorer (såkalte "counterbalancing factors") for å veie opp for manglende krysseksaminasjon, er relativt i forhold til bevisets vekt. Jo viktigere forklaringen er i det samlede bevisbilde, desto større vekt må de balanserende faktorer ha, jf. HR-2024-935-U (avsnitt 20).

Eksempler på balanserende faktorer er at retten nærmer seg beviset med forsiktighet, og begrunner hvorfor den anser beviset som pålitelig. Det vil også kunne legges vekt på om det foreligger andre bevis som støtter vitnets forklaring. Siktede må dessuten gis anledning til å gi sin egen forklaring og til å så tvil om troverdigheten av det fraværende vitnet. Det vil i tillegg være av betydning hvor stort det konkrete behovet for krysseksaminasjon er, se HR-2025-974-A (avsnitt 31 og 32) med videre henvisninger.

Saken er ikke blitt avgjort. Retten har dermed ennå ikke foretatt noen bevisvurdering som vil kunne virke med i å kompensere for manglende krysseksaminasjon. Dette vil den kunne gjøre om den er seg bevisst den manglende krysseksaminasjon.

Det foreligger utvilsomt andre bevis som støtter vitnets forklaring. Den sakkyndige vurdering, fornærmedes forklaring og øvrige vitneforklaringer danner etter alt å dømme et bilde av tiltaltes handling som samsvarer med det

som fremkommer av Ole Volds forklaring. Dette tilsier at behovet for krysseksaminasjon er mindre, hvilket taler for å tillate opplesing av forklaringen.

Tiltalte har rett og plikt til å delta i hovedforhandlingen, jf. straffeprosessloven § 85 første ledd bokstav a, jf. § 280 første punktum. Han kan forholde seg taus, jf. straffeprosessloven § 90 og EMK artikkel 6 nr. 2, men vil ha anledning til å gi sin egen forklaring og derved så tvil om troverdigheten av Ole Volds forklaring. Dette er en balanserende faktor som tilsier at forklaringen kan leses opp.

Når det fra påtalemyndighetens side føres en rekke vitner som ved sine forklaringer vil underbygge det som fremkommer av Ole Volds forklaring, og tiltalte vil kunne så tvil om troverdigheten av denne forklaring, fremstår behovet for krysseksaminasjon som lite. I tillegg vil retten kunne nærme seg forklaringen med forsiktighet og begrunne et eventuelt standpunkt om at beviset anses som pålitelig. Disse forhold tilsier at det foreligger tilstrekkelige balanserende faktorer som veier opp for manglende krysseksaminasjon.

Med utgangspunkt i det som til nå er sagt, må det avslutningsvis foretas en oppsummerende helhetsvurdering med henblikk på retten til en rettferdig rettergang etter EMK artikkel 6 nr. 1. Det sentrale er om rettergangen i sin helhet fremstår som rettferdig om forklaringen tillates opplest.

Tungtveiende momenter mot å anse rettergangen som rettferdig er etter EMD-praksis fraværet av en god grunn til at vitnet ikke møter, at domfellelsen i bare eller avgjørende grad bygger på forklaringen, og at det ikke er tilstrekkelige balanserende faktorer som veier opp for manglende krysseksaminasjon, se *Strassenmeyer mot Tyskland* (avsnitt 70), jf. HR-2025-974-A (avsnitt 27 flg.).

I dette tilfellet foreligger det en god grunn til at vitnet ikke møter. Forklaringen tjener dessuten ikke som det eneste eller det avgjørende bevis, og det foreligger tilstrekkelige balanserende faktorer som veier opp for manglende krysseksaminasjon. Under disse omstendigheter anses rettergangen samlet sett som rettferdig.

Opplesing av forklaringen vil ikke stride med EMK artikkel 6 nr. 1, jf. nr. 3.

Ole Volds forklaring kan etter dette leses opp, jf. straffeprosessloven § 297. En faller dermed tilbake på prinsippet om fri bevisføring.

Konklusjon: Ole Volds politiforklaring kan føres som bevis.

Føring av Marte Kirkerud og Mona Lid som vitner

Påtalemyndigheten ønsker å føre Marte Kirkerud og Mona Lid som vitner. De er ment å forklare seg om sine erfaringer med Peder som sjåfør.

Peder anfører ved sin forsvarer at forklaringene må avskjæres som bevis.

Spørsmålet er om Marte Kirkerud og Mona Lids forklaringer kan avskjæres som bevis.

Det rettslige grunnlaget er straffeprosessloven § 292 og § 301.

Utgangspunktet i norsk rett er som nevnt fri bevisføring. Skal et bevis avskjæres, må det være rettslig grunnlag for det, jf. HR-2025-974-A (avsnitt 19).

Straffeprosessloven § 292 første ledd gir hjemmel for avskjæring av bevis som mangler beviskraft eller gjelder forhold uten betydning for dommens innhold.

Det første alternativet for bevisavskjæring er at beviset "mangler beviskraft". Ordlyden tilsier at bevisavskjæring er aktuelt når beviset ikke har noen relevans for sakens bevistemaer.

Det overordnede bevistema i saken er om Peder uaktsomt forvoldt en betydelig skade. Underordnede bevistemaer er i lys av tiltalebeslutningen om han kjørte i en hastighet som oversteg fartsgrensen på stedet og om han på gjerningstidspunktet var beruset.

Marte Kirkerud og Mona Lid skal vitne om sine erfaringer med Peder som sjåfør. De har begge erfart at han ofte hadde total mangel på respekt for fartsgrenser og bruk av rusmidler i tilknytning til kjøringen. Dette er forhold som ligger i kjernen av sakens bevistemaer.

Bevisene mangler altså ikke beviskraft, og kan av den grunn ikke avskjæres i medhold av inneværende alternativ.

Det annet alternativ for bevisavskjæring er at beviset gjelder forhold "uten betydning for dommens innhold". Ordlyden tilsier at beviset ikke må kunne gi grunnlag for noen bevismessige slutninger i den ene eller den annen retning.

De omtvistede vitnebevis kan klart nok gi grunnlag for den bevismessige slutning at Peder generelt ikke overholder trafikkreglene, hvilket kan indikere et modus. Det er dermed heller ikke grunnlag for bevisavskjæring etter det inneværende alternativ.

Straffeprosessloven § 292 gir ikke grunnlag for bevisavskjæring.

Det kan spørres om straffeprosessloven § 301 andre ledd utelukker føring av de omtvistede vitnebevis.

Regelen gjelder imidlertid føring av bevis for tiltaltes vandel i alminnelighet. Føring av bevis for tidligere atferd som rent konkret kan ha betydning for den foreliggende sak, faller utenfor, jf. Rt. 2007 s. 24 (avsnitt 17). Forklaringene fra Marte Kirkerud og Mona Lid belyser nettopp tidligere atferd som kan ha betydning for nærværende sak. Dermed er det ikke grunnlag for bevisavskjæring etter denne regel.

Bevisføring for tidligere atferd med konkret betydning for den foreliggende sak anses heller ikke for å krenke uskyldspresumsjonen etter EMK artikkel 6 nr. 2 og Grunnloven § 96 andre ledd, se HR-2018-578-U (avsnitt 16).

Prinsippet om fri bevisføring står ubeskåret.

Konklusjon: Marte Kirkerud og Mona Lid kan føres som vitner.

Oppnevning av sakkyndige og utsettelse av hovedforhandling

Peder anfører ved sin forsvarer at det må oppnevnes ytterligere sakkyndige og at saken må utsettes inntil det foreligger flere sakkyndigvurderinger. Aktor bestrider dette.

Spørsmålet er om retten skal oppnevne sakkyndige og utsette hovedforhandlingen.

Det rettslige grunnlaget er straffeprosessloven § 294.

Utgangspunktet i norsk strafferett er at påtalemyndigheten har ansvaret for etterforskningen av en straffesak og innhenting og føring av bevis, jf. Rt. 2013 s. 905 (Sunseeker, avsnitt 26). Dette følger av anklageprinsippet, som springer ut av den romerrettslige maksimen "ingen dommer uten anklager" (nemo iudex sine actore), og er kommet til uttrykk i straffeprosessloven § 63.

Et unntak fra dette utgangspunkt finnes i straffeprosessloven § 294.

Straffeprosessloven § 294 lyder slik:

"Retten skal på embets vegne våke over at saken blir fullstendig opplyst. I dette øyemed kan den beslutte å innhente nye bevis og utsette forhandlingen."

Bestemmelsen gir uttrykk for et generelt prinsipp om at retten plikter å sikre sakens opplysning, jf. Rt. 2013 s. 1739 (avsnitt 14). Dette prinsipp omtales ofte som en slags utredningsplikt. Det sentrale formålet med utredningsplikten og straffeprosessloven § 294 er å forhindre uriktig domfellelse, jf. Rt. 2013 s. 605 (Sunseeker, avsnitt 31).

Om den nærmere rekkevidde av rettens utrednings-/opplysningsplikt etter straffeprosessloven § 294, har Høyesterett uttalt følgende i Rt. 2008 s. 605 (Rekonstruksjon):

"Rekkevidden av rettens plikt etter § 294 beror på sakens omstendigheter, med det generelle bevisbilde som utgangspunkt for vurderingen. Et sentralt moment er hvor alvorlig saken er. I tillegg vil det kunne ha betydning om opplysningene gjelder et viktig punkt i saken, om de antas å være til tiltaltes gunst, og om de kan fremskaffes ved rimelig innsats av tid, penger og andre ressurser i forhold til hva man må regne med kan oppnås."

Det må altså foretas en konkret vurdering med det generelle bevisbilde som utgangspunkt. Med "det generelle bevisbilde" siktes det til bevissituasjonen for øvrig.

Påtalemyndigheten skal føre syv vitneforklaringer som bevis, samt en sakkyndig fra biltilsynet. Det generelle bevisbilde fremstår dermed som solid, hvilket tilsier at oppnevning av en sakkyndig og utsettelse av hovedforhandling ikke er påkrevet.

En reservasjon må likevel gjøres, idet den sakkyndiges vurdering av Peder påstås å være uriktig. Dette kan svekke det generelle bevisbilde i saken i en viss grad, og taler i motsatt retning.

Den materielle sannhets prinsipp tilsier generelt at straffesaker bør opplyses så godt som mulig. Gjennomslagskraften av dette prinsipp avpasses riktignok den konkrete saks alvorlighet og viktighet. Nærværende sak gjelder uaktsom forvoldelse av betydelig skade, jf. straffeloven § 280. Saken er dermed nok så alvorlig, hvilket påkaller bevisførsel av et visst omfang. Dette kan tilsi at det oppnevnes én eller flere sakkyndige og at hovedforhandlingen bør utsettes.

Peder ønsker at det oppnevnes en sakkyndig til belysning av spørsmålet om hvilken fart bussen hadde på gjerningstidspunktet. Dette spørsmål har direkte betydning for skyldspørsmålet, ettersom det influerer (u)aktsomhetsvurderingen etter straffeloven § 280. En har altså å gjøre med et viktig punkt i saken, hvilket tilsier at det oppnevnes sakkyndig(e) og hovedforhandlingen utsettes.

Et moment i samme retning er at den faktiske omstendighet som ønskes ytterligere belyst, hører til skyldspørsmålet. Utredningsplikten tar først og fremst sikte på opplysninger som kan ha direkte betydning for skyldspørsmålet, jf. Rt. 2003 s. 1739 (avsnitt 14). Sml. Rt. 2010 s. 926 (avsnitt 18).

Ytterligere belysning av spørsmålet om hvilken fart bussen hadde på gjerningstidspunktet, vil kunne så tvil ved riktigheten av den avgitte

sakkyndigvurdering og dermed være til gunst for tiltalte. Det følger av rettspraksis at retten har et særlig ansvar i slike tilfeller, jf. Rt. 2013 s. 905 (Sunseeker, avsnitt 31). Også dette tilsier at det oppnevnes sakkyndig(e) og at hovedforhandlingen utsettes.

Hensyn må tas til det likhetsprinsipp som er innbakt i EMK artikkel 6, hvoretter partene skal være utrustet med de samme prosessuelle beføyelser og prosessuelt sett være likestilt. Prinsippet kan tilsi at det oppnevnes minst én sakkyndig etter Peders begjæring.

Prosessøkonomiske hensyn taler imot oppnevning av sakkyndig(e) og utsettelse av hovedforhandlingen. Det vil være tid- og ressurskrevende å foreta oppnevning som nevnt og utsette hovedforhandlingen.

Momentene foran taler i begge retninger. Ved den samlede vurdering legges det avgjørende vekt på at opplysningen gjelder et viktig punkt i saken som står sentralt ved rettens bedømmelse av skyldspørsmålet. De prosessøkonomiske hensyn som taler i motsatt retning, veier ikke tyngre enn behovet for opplysning av saken.

Det kan ikke ha betydning at Peders forsvarer i over to år har hatt kjennskap til den allerede oppnevnte sakkyndiges rolle. Retten har en selvstendig plikt til å påse at saken er tilstrekkelig opplyst. Denne plikt foreligger fra det tidspunkt saken kommer inn til retten og til det avsies dom, se Rt. 2013 s. 905 (Sunseeker, avsnitt 28) forutsetningsvis.

Samlet sett anses rettens utredningsplikt for å omfatte oppnevning av i alle fall én sakkyndig og utsettelse av hovedforhandling i den forbindelse.

Konklusjon: Retten skal oppnevne en sakkyndig og utsette hovedforhandlingen.

Utvidelse av tiltalebeslutningen

Aktor ønsker å endre tiltalen til også å omfatte vegtrafikkloven § 3, § 6 andre ledd og § 22 første ledd. Peder bestrider dette ved sin forsvarer.

Spørsmålet er om aktor kan foreta de nevnte endringer i tiltalebeslutningen.

Det rettslige grunnlaget er straffeprosessloven § 254.

Utgangspunktet er at domstolene trer i virksomhet etter begjæring fra en påtaleberettiget, jf. anklageprinsippet og straffeprosessloven § 63. En slik begjæring foreligger, jf. straffeprosessloven § 67 andre ledd bokstav b, jf. § 66 første punktum. Anklageprinsippet impliserer at påtalemyndigheten initierer straffeforfølgningen ved sin tiltalebeslutning. Tiltalebeslutningen danner rammene for rettens behandling av saken, jf. straffeprosessloven § 38.

Straffeprosessloven § 254 regulerer påtalemyndighetens adgang til å endre tiltalebeslutningen under hovedforhandling. Bestemmelsen må ses i sammenheng med tiltaltes rett til å få tilstrekkelig tid og muligheter til å forberede sitt forsvar etter EMK artikkel 6 nr. 3 bokstav b. Reglene springer ut av kontradiksjonshensyn.

Det avgjørende for påtalemyndighetens adgang til å endre tiltalen er hvorvidt endringen innebærer utvidelse av tiltalen til "andre straffbare forhold", se straffeprosessloven § 254 andre ledd, sml. tredje ledd.

Det må altså spørres om overtredelse av straffeloven § 280 er det samme "straffbare forhold" som overtredelse av vegtrafikkloven § 3, § 6 andre ledd og § 22 første ledd.

Vurderingen av om en står overfor det samme forhold kan antas å i all hovedsak måtte bedømmes på samme måte som etter straffeprosessloven § 38. Men ulike hensyn kan gjøre seg gjeldende, jf. HR-2022-2297-A (avsnitt 24).

Etter kandidatens erindring tar Øyen (2022) til orde for at vurderingen etter straffeprosessloven § 254 minner mer om den i § 51, hvor det avgjørende er om den faktiske handling er den samme, jf. HR-2025-2047-A (avsnitt 33). Praksis fra Høyesterett indikerer riktignok at det ved vurderingen skal ses hen til § 38, jf. Rt. 1996 s. 1002 (s. 1003). Det vil derfor tas utgangspunkt i den forståelse av "straffbart forhold" som paragraf 38 gir anvisning på. Faktisk likhet er et grunnvilkår også etter denne bestemmelse, jf. HR-2025-601-A (avsnitt 14).

Under henvisning til EMK protokoll 7 artikkel 4 om forbudet mot dobbel strafforfølgning (*ne bis in idem*) og EMDs avgjørelse *Zolotukhin mot Russland*, uttales det i Rt. 2011 s. 172 følgende om vurderingen av om en står overfor den samme faktiske handling:

"For at den faktiske handling i en ny forfølgning skal anses å være den samme som i en tidligere, må den inngå i samme begivenhet, knytte seg til samme tidspunkt i hendelsesforløpet og bestå av de samme eller vesentlig de samme faktiske omstendigheter."

Der det er et fullstendig sammenfall mellom de faktiske forhold, er det tale om samme straffbare forhold. Hvis det derimot foreligger bare delvis overlapping, er det sentrale om de faktiske omstendigheter i all vesentlighet er de samme, jf. HR-2025-2047-A (avsnitt 38 til 40).

Det er tatt ut tiltale mot Peder for overtredelse av straffeloven § 280 «ved at han 28. april 2023 ved 23.30 tiden kjørte i minst 120 km/t på Lilleviksveien mens han var påvirket av alkohol eller annet berusende middel tilsvarende 0,89 promille, kjørte av veien og påførte Lars Holm betydelig skade".

Vegtrafikkloven § 3 er den alminnelige uaktsomhetsregel i vegtrafikkloven. Bestemmelsen aktualiseres når motorferdsel ikke er hensynsfull og/eller føreren ikke er aktpågivende og varsom, slik at det kan oppstå fare eller voldes skade. Føring av motorvogn i høy fart og i ruspåvirket tilstand rammes av bestemmelsen. Dette er det vesentlige av de faktiske forhold som inngår i tiltalebeslutningen, og som derfor må anses som samme faktiske handling.

Vegtrafikkloven § 6 andre ledd forbyr føring av motorvogn utenfor tettbygd strøk i en hastighet som overstiger 80 km/t. Tiltalebeslutningen omfatter fartsoverskridelse, nærmere bestemt føring av motorvogn i minst 120 km/t. Det anses derfor også som samme faktiske handling.

Etter vegtrafikkloven § 22 første ledd straffes den som fører motorvogn når han er påvirket av alkohol eller annet berusende middel. Tiltalebeslutningen omfatter Peders føring av motorvogn "mens han var påvirket av alkohol eller annet berusende middel tilsvarende 0,89 promille". Også på dette punkt må det sies å være tale om samme faktiske handling.

Alle de straffebud som ønskes inntatt i tiltalebeslutningen relaterer seg til den begivenhet som er beskrevet i tiltalebeslutningen og bygger på det som fremgår derav. Det er dermed tale om den samme faktiske handling.

I tillegg til at det må være tale om samme faktiske handling, må de aktuelle straffebud ikke ha "vesentlig forskjellig rettslig karakter", se HR-2022-2297-A (avsnitt 30). Sentrale momenter ved denne vurderingen er om straffebudene tar sikte på å beskytte vesensforskjellige interesser, de grunnleggende trekk ved gjerningsbeskrivelsene og om det er forskjell på strafferammene, jf. Rt. 2011 s. 172 (avsnitt 19).

Straffeloven § 280 rammer den som uaktsomt volder betydelig skade på en annens kropp eller helse. Bestemmelsen tar tilsynelatende sikte på å verne dels private interesser og dels offentlige interesser. Den har altså et dobbelt formål: vern om individet og av samfunnsinteresser. Innslaget av offentlige interesser gjenspeiles i rettspraksis, som for det vesentlige gjelder tilfeller av føring av motorvogn. Bestemmelsen har en strafferamme på fengsel i inntil tre år.

Det er klare forskjeller i gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 280 og vegtrafikkloven § 3, § 6 andre ledd og § 22 første ledd. Dette er et moment mot at det foreligger samme straffbare forhold.

Et moment er i hvilken grad de faktiske og rettslige vurderinger fanges opp av det straffebud tiltalen gjelder, sml. HR-2025-601-A (avsnitt 34). Straffeloven § 280 fanger som nevnt opp de faktiske og til dels de rettslige vurderinger som er relevante etter vegtrafikklovens bestemmelser. Dette kan tilsi at en har å gjøre med samme straffbare forhold.

Strafferammene i straffeloven § 280 og vegtrafikklovens bestemmelser er vidt forskjellige. Dette kan tale mot at det foreligger samme straffbare forhold. Momentet bærer riktignok tilsynelatende beskjeden vekt, sml. HR-2025-601-A (avsnitt 33).

De aktuelle straffebud verner i all hovedsak om de samme interesser, nemlig offentlige interesser. Samtidig har alle straffebud et visst innslag av private interesser, idet de tar sikte på å unngå fare og skade på personer. Dette tilsier at en står overfor det samme straffbare forhold.

Momentene foran taler i forskjellige retninger. Jeg er under tvil kommet til at det er tale om forskjellige straffbare forhold. Det legges da avgjørende vekt på forskjellene i grunntrekkene ved gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 280 og vegtrafikkloven § 3, § 6 andre ledd og § 22 første ledd. Selv om førstnevnte

bestemmelse tar opp i seg en del av de forhold som vegtrafikklovens bestemmelser gjelder, er straffebudene av vesentlig forskjellig rettslig karakter.

Etter dette anses overtredelser av vegtrafikkloven § 3, § 6 andre ledd og § 22 første ledd som "andre straffbare forhold" enn overtredelsen av straffeloven § 280.

Utvidelse av tiltalebeslutningen forutsetter da tiltaltes samtykke eller en uforbeholden tilståelse som styrkes ved de øvrige opplysninger, jf. straffeprosessloven § 254 andre ledd. Verken det ene eller det andre er tilfellet. Det utelukker utvidelse av tiltalebeslutningen.

Det understrekes at dersom den oppfatning som ovenfor er tilskrevet Øyen (2022) er korrekt, ville det på grunn av likhet i det faktiske grunnlag vært tale om samme straffbare forhold. Da ville endring av tiltalebeslutningen kunnet skje i medhold av straffeprosessloven § 254 tredje ledd.

Konklusjon: Aktor kan ikke utvide tiltalebeslutningen under hovedforhandlingen.

Ord: 5106

Knytte håndtegninger til denne oppgaven?
Bruk følgende kode:

4 8 4 5 9 8 3